SIGAR IMQADDSA FIL-PALESTINA

L-art tal-Palestina, fejn hi nieqsa mis-siġar u l-ħaxîx, u fejn hi għal kollox xôrija. Ta' dan hemm aktar minn ħtija waħda; fosthom: in-nuqqâs tax-xita fix-xitwa, u s-sħâna qalîla il tagħmel fis-sajf. Barra minn dan, xi nħawi, bħal bejn Ġerusalem u l-Baħar il-Mejjet, l-art qargħija, u mielha minnha nfisha. Ħtijiet oħra huma: l-ħakma twîla u ħażîna tat-Torok (mill-1517 sal-1917), u t-telqa tan-nies li jgħammru fiha, li ftît iħobbu jinkeddu bix-xogħol.

Għal dan, kull ftît tal-ħdûra u kull roqgħa ħaxîx; u xi siġra weħedha jew xi ġemgħa siġar, li jinsâbu 'l hawn u 'l hemm, huma miżmûma b'għożża kbîra, donnhom xi ħâġa qaddîsa. Uħûd minn dawna miżmûma m'hux biss bi mqaddsa, imma wkoll b'egħmâra tal-erwieħ, tajibin jew ħżiena. Hawn sa nitħaddtu fuq uħûd minn dawn is-siġar, u fuq il-ħrejjef megħudîn fuqhom, maqlugħa mill-istħajjîl tal-Fellaħîn li jgħîxu qrîbhom.

Dawn in-naħiet tax-Xerq, hemm għadd kbîr ġmielu ta' siġar magħdûda bħala mqaddsa, u għal hekk miżmûma b'ġiħ u qîma. Siġar bħal dawn ikûnu dâri mdawra b'ħajt tas-sellieħ, mibni dawra mejt ma' kull siġra, daqs kemm ikûn il-wisa' tal-art imgħotti bil-friegħi tagħha. Ħadd ma jista' jidħol minn dan il-ħajt 'il ġewwa, jekk m'hux għal ħtieġa li għandha x'taqsam mad-Dîn. U min jidħol, għandu qabel ineħħi minn saqajh il-qorq jew żarbûn, xorta waħda daqs li kieku kien dieħel il-Ġemgħa, jew knisja ta' Muħammed. Siġar bħal dawn, ħadd ma jista' jaqtagħhom jew jiżborhom; jekk ikûnu tal-frott, il-frott tagħhom għandu jittieħed biss, biex bih jitfejjaq minn xi mard mîn jiekol minnu. Il-weraq niexef li jaqa' minnhom, ukoll għandu jittieħed biss biex issîr bih xi ħâġa qaddîsa, jew xi duwa. It-tajr u l-għasafar li jbejtu fihom, għandhom ikûnu magħdûda bħala mħârsa, u ħadd ma jista' jaqbadhom jew jieħu l-bajd jew il-friegħ tagħhom. Ma' dwar dawn is-siġar kemm il-darba l-Fellaħîn jagħmlu bħal għîd żgħîr, bid-daqq u ż-żfîn u l-għana u mixgħela ta' xema' jew imsiebaħ taż-żejt. U wisq drabi jagħmlulhom il-wegħdi, u bħala tifkîra jdendlu mal-friegħi tagħhom biċċiet taċ-ċraret minn ħwejjiġhom, jew xi troffa xagħar minn rashom, u xi karta miktûba bit-talb jew xi borża mimlija bil-ħelu.

Il-ħarrûb u t-tîn, il-ġummajż u l-kappâr, magħdûda bħala egħmâra tar-rwieħ ħżiena, u għal hekk ma humiex siġar imqaddsa. Huma magħdûda b'siġar imqaddsa fuq kollha: is-siġar taż-żejtun (żebbuġ mill-oħxon, dak il jittiekel u jingħasar minnu ż-żejt), m'hux biss għal ġîd li jâgħti lil bin-Adam, bħala ż-żejt, għall-ikel, dlik, u dawl, u żejtun għat-timlîħ, imma wkoll għax jgħîdu fuqu dil-ħrafa li ġejja.

Mela, jgħîdu l-Misilmîn is-siġar kollha ħerfu b'egħliem ta' niket għal mewt tan-Nèbi Muhammed, barra miż-żejtun, is-safsâf, il-ballût u l-lariġ, u xi siġra oħra. Meta dawn kienu mistoqsijîn għaliex ma neżgħux weraqhom, b'għelm is-sogħba, iż-żejtuna, bħala l-kbîra fosthom kollha, u li kellha d-dmîr li taħmi għal sħâbha, wieġbet hekk: "Is-siġriet l-oħra kollha li neżgħu weraqhom, urew egħliem nikithom *biss* minn

barra; imma aħna, li xej ma nqîsu dak li jgħîdu fuqna n-nies, imma *biss* inqîsu dak li jaħseb fuqna Allâh, li jara l-ġewwieni u hekk jagħraf x'hemm fil-qalb, nafu sewwa li Hu hieni bi mġebitna, għax in-niket tagħna għal mewt in-Nèbi qiegħed f'qalbna, u hu akbar min-niket tagħkom. Min ma jrîdx jemmen ħalli jġib il-għodda u jaqsam zokki, u jara b'għajnejħ li minn ġewwa jiena sewda, bil-għali għal mewt il-Profêta!"

Is-siġra tal-gomma tal-inċens (styrax ufficinalis), li miż-żerriegħa tagħha jsîru l-ħnienaq li jingħâd bihom it-tisbiħ (jiġifieri l-kliem tal-Misilmîn: "La Ilâha illa Allâh; la Ilâha illa Allâh; la Ilâha illa Allâh..." għal mijiet ta' drâbi), hija magħdûda wkoll bħala siġra mqaddsa, kif jgħîdu l-Fellaħîn, għal dan li ġara lill-Mosè. Meta Mosè ħarab minn għand Fargħun, fl-Eġittu, kif kien għajjien bil-mixi u tiewi bis-sħâna, għarraż fl-art il-ħatar li kellu f'idu, li kien fergħa minn din is-siġra, biex joqgħod ftit bil-qegħda fin-naqra ta' dell tagħha. Imma dak il-ħatar malajr raħħas u qabbeż il-friegħi, sar sġajra u ħareġ il-weraq u żahar ifuħ, u għamel dell biered kif kien amar għalih Allâh, hekk li Mosè qagħad taħtu u strieħ u thenna.

Hekk ukoll magħdûda bi mbierka l-ħaxîxa msemmija *Mirjamija* (salvia ceratophix), u jekk taħraq ġewwa d-dâr il-weraq niexef tagħha meta jkun hemm xi mxija tal-mard, bħal ġidri, deni isfar (kolèra), pesta, baqla u ħafna mard ieħor li jittieħed, tħâres lilek u lil nies dârek minnu. Dil-qawwa ngħatât lil dil-ħaxîxa, dejjem kif jgħîdu l-Fellaħîn, għax Mirjam, omm Sîdna Għijsa (jiġifieri Marija omm Ġesù), meta kienet sejra lejn l-Eġittu bil-mixi, strieħet fid-dell tagħha u qatgħet ftît weraq minnha u mesħet bîh il-għaraq minn ġbînha u minn ġbîn l-Iben ċkejken tagħha Ġesù. Għal hekk, meta qamet biex tibqa' sejra, dâret lejn dik il-ħaxîxa u berkitha, u dik il-barka tagħha, tagħtiha l-qawwa li għandha issa.

Siġra oħra mbierka hija s-siġra taż-żinżel (zyziphus spina Christi). Dawn is-siġar fil-Palestîna wisq drâbi jitħawwlu bħala ħdûd, jew *limti*, biex jûru sa fejn jaslu l-artijiet ta' bejn raħal u raħal. Wisq nies fost il-Fellaħîn jemmnu li l-ħajt tal-Ġenna tal-art magħmûl minn siġar bħal dawna, u għal hekk ħadd ma jista' jsibha. Meta siġra taż-żinżel ikollha għomor erbgħîn sena, tiġi tgħammar fiha rûħ ta' xi qaddîs; għal hekk jagħmel ħażîn wisq min jaqta' siġra taż-żinżel li jkollha għomor aktar minn erbgħîn sena, għax imbagħad rûħ dak il-qaddîs ma jkollhiex fejn tgħammar, u titħallas bid-deni minn min ikûn għarrabha.

Barra miż-żinżel hemm għadd ta' siġar oħra magħdûda mill-Fellaħîn b'egħmâra ta' erwieħ qaddîsa. U — dejjem kif jgħîdu huma — drâbi, l-aktar nhar ta' Ħamîs fil-għaxija, minn dawn is-siġar joħroġ bħal dawl u jistama' ħoss ta' daqq u leħen ta' għâna ħafîf u ħelu. Meta mbagħad jidhru bħal sufarelli ħfief itîru minn siġra għal siġra, ifisser li l-erwieħ tal-qaddisîn għedîn jagħmlu bħal għîd bejniethom u jżuru 'l xulxîn (1).

Is-siġra l-aktar maħbûba u magħżûla b'egħmâra ta' dawn l-erwieħ qaddîsa, imma hija s-siġra tat-tamarisk (tamaria syriaca), li hemm qatiegħ minnha fuq ix-xtût tax-xmâra tal-Ġurdân. Bil-lejl, meta jonfoħ ir-riħ, jgħîdu l-Għarab, jekk tgħaddi minn ma' ġenb dawn is-siġar, tisma'

sewwa minn bejn il-frieghi tagħhom jissemma l-Isem għażîż u mqaddes: "Allâh!... Allâh!... Allâh!..."

Kif jgħîdu l-Fellaħîn dejjem (għax aħna dak li jgħîdu huma qegħdin niktbu), fil-lejl tal-Milied, is-siġar kollha tal-Palestîna u tas-Surija, l-aktar dawk li jgħîxu fuq xatt ix-xmâra tal-Ġurdân, f'nofs il-lejl ibaxxu rashom u jâgħtu qîma lil Ġesù Bambîn fil-ħin li ġie fid-dinja (2). Bħala prova ta' dan il-Fellaħîn jgħîdu din il-ġrajja: wieħed râġel darba, fil-lejl tal-Milied, kien sejjer Lidda riekeb fuq ħmâr. Wasal il-ħân (bħal kerrejja, jew lukanda fqîra), f'nofs il-lejl, u niżel u rabat il-ħmâr ma' siġra tal-palm fil-qrîb, li kienet immejla, u hu ħasibha li kienet mielet minnha nfisha, bix-xjuħija, jew għax mejjilha r-riħ. Meta ħareġ mill-ħân, wara ftît ħin, biex jagħlef il-ħmâr, baqa' mgħaġġeb għax sab il-palma wieqfa u l-imsejken ta' ħmâr imdendel minn râsu magħha. Fuq dan il-għidût, il-Għarab jemmnu bla biża' ta' għelt li s-siġar kollha jmîlu u jagħtu qîma lil Bambîn f'nofs il-lejl tal-Milied (3). U jekk tûri b'xi kelma li int ma temminx, tkûn magħdûd magħhom bħala wieħed mill-*kuffâr*, jiġifieri li ma temmen b'xejn.

Hemm ukoll ħaxîxa oħra ta' min ikun jaf biha, u li l-Għarab iħobbu jitħadtu fuqha. Din il-ħaxîxa jgħîdulha *għôxbet il-kurkgħa*, jiġifieri *l-ħaxîxa tal-fekrûna*. Min isîb ħaxîxa minn dawn, ikun tas-sew xortîh tajba, għax weraqha huwa tad-deheb sâfi. Barra minn dan, jekk xi ħadd ikollu x-xorti li jsîb waħda u jaqtagħha, ikollu fuqu r-riżq u l-barka, u jkollu fih bħal seħer li bih jiġbed lejh il-qalb ta' għajru, u jekk irîd, iġiegħel lil kull ħadd, nisa u rġiel, li jagħmlu kull ma jkun jixtieqhom hu.

Imqar jekk bla ma jaf jirfes b'sieqû dil-ħaxîxa, tiġi fuqu din il-qawwa. Il-mogħoż u n-nagħaġ, jekk jiltaqgħu ma ħaxîxa minn dawna u jieklu minnha, snienhom isîru tad-deheb. Imma dil-ħaxîxa ħâġa kbîra biex tinsâb. Jingħad li f'raħal qrîb Ġerusalem, snîn ilu kien hemm Fellâħ li kien jaf kollox fuqha: fejn tinsâb, u f'liema żmien tas-sena tinbet u tikber. Wieħed Nisrâni minn Betlehem, għani għall-aħħar wegħdu li jagħtih kemxa sewwa ta' flûs jekk jgħarrfu fejn kien jista' jsibha. Imma dak il-Fellâħ, li kien ġej min-nisel ta' nies imweġġħa, ma ried għall ebda għâna u ebda ħlâs jgħîd fejn kienet tinsâb dik il-ħaxîxa, l-aktar lil wieħed Nisrâni.

Issa dak il-Fellâħ miet; u niżżel miegħu fil-qabar it-tagħrîf kollu ta' fejn tista' tinsab dik il-ħaxîxa!

P. UBERTINU BERTI O.F.M.

---

(1) Din, li jekk tgħaddi minn taħt is-siġar bil-lejl fis-skiet u d-dlam, tara bħal sufarelli ħfief itiru minn zokk ta' siġra għall-ieħor u tisma' bħal tpespis, smajtha wkoll hawn Malta, imma qatt ma rajtha. Min qalha, qal li raha hu n-nifsu; imma billi hu trabba Tunes, ma nafx rahiex Malta jew hemm.

(2) Hawn Malta wkoll fi ċkuniti kont nisma' 'l min jgħid li lejlet Lapsi, f'nofs il-lejl sew, il-baħar jeħla. Idum ħelu ftit kemm-kemm, kemm wieħed jilħaq ibill sebgħu u jduqu. Jgħidu wkoll li l-Bambin għal bil-għân ma jħallix il-baħar idum ħelu wisq, għax inkella l-iġfna kollha jegħerqu.

(3) Aktarx li din tas-siġar li fil-Milied, f'nofs il-lejl, imilu quddiem il-Bambin, ma hix qadima wisq, u nqalgħet mill-fatt li fil-misraħ ta' quddiem il-Bażilka ta' Bethlehem, hemm siġra tas-snûber (tal-prinjoli) li billi qegħda ġewwa l-bini, tawwlet iz-zokk wisq biex il-frieghi tagħha jsibu l-arja, u hekk bit-toqol mielet għal nofs il-misraħ, donnha qegħda rasha mmejla għal quddiem il-knisja. Il-Fellaħîn ftit iridu biex minn ħaġa żgħira jsawwru ħrafa kbira! (Noti tal-E:).